

О.М. Зарва,
викладач Національного
університету водного
господарства та
природокористування

**ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ ТА США: ВІДМІННОСТІ СИСТЕМ
РОБОТИ ВИКОНАНО НА КАФЕДРІ ІНОЗЕМНИХ МОВ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВОДНОГО
ГОСПОДАРСТВА ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ М. РІВНЕ**

Стаття присвячена огляду й аналізу сучасної американської та української вищої освіти та визначенню основних відмінностей цих систем.

Ключові слова: громадський університет, приватний університет, місцеві коледжі, початкові коледжі, технічні коледжі, загальноосвітні коледжі, асоційований ступінь, тест на виявлення академічної успішності.

Стаття присвячується огляду й аналізу сучасного американського й українського вищого образования и сравнению главных различий этих систем.

Ключевые слова: общественный университет, частный университет, местные колледжи, начальные колледжи, технические колледжи, общеобразовательные колледжи, ассоциированная степень, тест на определение академической успеваемости.

O. Zarva "Higher Education in the USA and Ukraine: the systems' differences".

The article is devoted to the analysis of the Ukrainian and American higher education and to the determination of their differences.

Key words: State University, Private University, Community colleges, Junior colleges, Technical colleges, Comprehensive colleges, Associate degree, SAT.

Як тільки Болонський процес в Україні перейшов у практичну площину, відразу виникла потреба в адаптації системи української освіти до його вимог і тому знайомство та вивчення конкурентоспроможних освітянських систем провідних держав стало актуальним. США є однією з таких країн, університети якої щороку потрапляють у рейтинг найпопулярніших та найкращих вищих навчальних закладів світу. У системі освіти України та США можна віднайти багато спільних рис, однак для глибшого вивчення питання доцільно зупинитись на відмінностях цих систем, оскільки існує думка, що сучасна американська освіта переживає кризу, однак рейтинг найпривабливіших вузів світу показує протилежне. Звідси

впливає мета написання статті – аналіз системи вищої освіти США та визначення основних відмінностей української та американської освіти для подальшого пошуку шляхів підвищення престижності і конкурентоздатності вітчизняної вищої школи.

Сучасними проблемами системи вищої освіти США цікавляться зарубіжні та українські науковці, наприклад, James W. Wagner, ректор Emory University в Атланті у статті “What is Large Private Research University” описує систему приватних та державних вищих навчальних закладів, аналізує їх відмінності і намагається відповісти на питання чому приватні університети є більш популярними серед сучасної американської молоді. О.М.Карпенко, М.Д. Бершадська та Ю.А. Вознесенська у статтях “Международные рейтинги университетов как показатель качества высшего образования” та “Международные рейтинги университетов: результаты и перспективы” аналізують кращі університети світу та шкалу їх престижності, яка, на їхню думку, відображає рівень та якість вищої освіти тієї чи іншої країни. У своїх статтях вони складають таблиці рейтингів університетів, які дозволяють оцінити якість вищої освіти і впливають на неї у світовому масштабі. Світлана Сененко у статті “Навіщо вчитися двічі? Специфіка другої вищої освіти в США” досліджує поняття безперервної освіти чи освіти протягом життя” та її важливість у сучасному американському суспільстві. Подібними проблемами цікавляться Р.А.Беланова, В.М.Жуковський, Р.Б.Вендровська, В.В.Веселова, В.С. Мітіна, Shirley Brice Heath, Nicole Tiggs, Charles Quigley, Sara Leven, Robert Gibbs.

Насамперед потрібно зауважити, що вищу освіту в США взагалі важко назвати системою, адже 3,5 тисячі університетів та коледжів нелегко об'єднати в одну систему зі спільними правилами, нормами та статутом. Основною відмінністю між вищими навчальними закладами України та США є те, що американський федеральний уряд не фінансує жодного вищого навчального закладу, і додавання до назви прикметника State означає, що цей заклад є навчальним закладом даного штату, а не державним в українському понятті, тобто кожен університет є автономною, «незалежною від влади клітинкою громадянського суспільства» [3, с.7].

Всі заклади освіти в США поділяються на дворічні коледжі (Community colleges, Junior colleges), коледжі, що дають ступінь бакалавра, технічні навчальні заклади (Technical colleges), в яких

навчання продовжується від 6 місяців до 4 років, та університети. Перші пропонують два типи програм: повністю академічні програми, які готують студентів до переходу в чотирирічні навчальні заклади з подальшим отриманням ступеня бакалавра, або програми, що дають професійну освіту в різних галузях. Така коротка освіта закінчується отриманням сертифіката про певні професійні вміння та присвоєнням асоційованого ступеня (Associate degree) з правом виконання робіт на рівні техніків і вступу на третій курс коледжів з бакалаврськими програмами. Ще однією характерною рисою системи освіти США є те, що «коледж» та «університет» часто бувають синонімами. І коледж, і університет надають диплом бакалавра, однак університет – поняття більш широке. В США їх налічується близько 160 у порівнянні з 2 тисячами коледжів з чотирирічним строком навчання. В цілому коледж дає так звану переддипломну освіту (undergraduate level), а в університеті можна отримати освіту більш широкого рівня, оскільки зазвичай він також має програми післядипломних курсів. У цьому аспекті варто зазначити, що в університетах та коледжах навчання триває 4 роки і така підготовка вважається повноцінною вищою освітою, а диплом бакалавра отримує сформований фахівець, готовий до професійної діяльності, в той час, коли в Україні цей диплом означає базову освіту, яка вимагає подальшого навчання та спеціалізації.

Коледжі з чотирьохрічним терміном навчання часто є частиною університетів та поділяються на: коледжі вільних мистецтв, які є істотною особливістю системи вищої освіти США, оскільки там викладають виключно загальні дисципліни типу історії, хімії, економіки і присуджують диплом бакалавра з домінуючим академічним і мінімальним професійним наповненням; загальноосвітні (Comprehensive colleges), які присвоюють студентам дипломи як бакалавра, так і магістра та здебільшого готують вчителів, бізнесменів, програмістів, бухгалтерів і незалежні професійні школи з бакалаврським або магістерським рівнем дипломів, які намагаються залучати більш кваліфікований персонал з університетською підготовкою.

Самі ж університети складають найбільш престижну групу вищих навчальних закладів, до якої входять коледжі бакалаврського рівня та школи для навчання до ступеня магістра. Часто їх диференціюють на вузчі, відповідно до кількості наукових

досліджень, об'єму наукового фінансування, спектру факультетів, за кількістю викладачів та студентів. Серед американських університетів еталоном престижності служить так звана "Ліга плюща (Ivy League)", що являє собою асоціацію восьми найстаріших університетів Америки: Гарварда (Harvard), Принстона (Princeton), Єля (Yale), Брауна (Brown), Колумбії (Columbia), Корнела (Cornell), Дартмута (Dartmouth) і Пенсильванії (Pennsylvania). Університети Ліги плюща постійно знаходяться серед 15 найкращих навчальних закладів США за рейтингом журналу "U.S. News and World Report" [4, с.32]. Всі вони розташовані на північному сході Сполучених Штатів та були засновані ще в XVII–XIX століттях. Навряд чи ці університети змогли б проіснувати такий довгий час і зберегти свій елітарний статус, якби вони не пропонували якісні освітні послуги. Важливими складовими їх успіху є високий рівень підготовки професорсько-викладацького складу та об'єм наукових досліджень. Як зауважує О.М.Карпенко, більшість американських політичних діячів, Нобелівських лауреатів, всесвітньовідомих економістів, фінансистів, медиків, юристів вчилися в одному з університетів "Ліги плюща". Перше місце в світовому рейтингу вже багато років належить Гарварду. В його академічний склад входять 43 лауреати Нобелівської і 46 лауреатів Пулітцеровської премії. Сім президентів США також закінчили цей навчальний заклад [4, с.33].

Як і в Україні, так і в Сполучених Штатах існує чітке розмежування на приватні та державні вищі навчальні заклади, однак останні, на відміну від вітчизняних, фінансуються не державою, а штатом, в якому вони знаходяться. Студенти, що живуть у цьому штаті, зазвичай платять за навчання менше, ніж студенти з інших штатів чи з-за кордону. Як і громадські, так і приватні вузи залежать від трьох джерел доходів: плати за навчання, благодійництва, що виражається у спонсорській допомозі заможних людей, та державного фінансування. Благодійницькі фонди деяких університетів дуже великі, наприклад, в Гарвардському, Прінстонському та Єльському університетах вони перевищують мільярд доларів [9, с.28].

Приватні заклади є зазвичай досить дорогими, адже вони не отримують фінансової підтримки ні з бюджету штату, ні з федерального бюджету. І ті і інші можуть бути різного рівня. Від їхньої престижності залежить процедура відбору та прийому абітурієнтів і вартість навчання. Багато коледжів й університетів

засновано релігійними групами. Такі навчальні заклади віддають перевагу студентам, які є членами цієї спонсорської громади. Однак, майже всі ці школи доступні і студентам всіх віросповідань. Природно, що в таких навчальних закладах предмети, пов'язані з вивченням Біблії, є обов'язковими; це ж стосується і відвідування церковних служб.

Не менш важливою відмінною рисою американської освіти є те, що вона дає можливість молодій людині більш осмислено підійти до вибору професії, адже таке рішення студенти приймають лише до кінця другого року навчання, до цього вибираючи тільки університет та кілька базових предметів. В Україні ж це рішення нерідко приймається батьками з огляду на престижність чи можливість подальшого працевлаштування. Крім того відмінність полягає ще в тому, що американський студент має право вибирати другу спеціальність (minor), при чому вона часто зовсім не пов'язана з основною (major). Останнім часом популярним предметом на вибір є іноземна мова та спеціальність перекладача. Такі комбіновані програми складаються студентом за допомогою радника – student advisor, який допомагає об'єднати загальноосвітні предмети General Educational Requirements (GER), обов'язкові спеціальні дисципліни (Required Subjects), дисципліни на вибір із запропонованого факультетом списку – Restricted Electives та виборні дисципліни – Unrestricted Electives в одну індивідуальну програму. До цього ж можна додати будь-які курси, головне – набрати по кожній із груп дисциплін необхідну кількість кредитів за весь строк навчання.

Варто зазначити, що одні предмети обираються вільно, тоді як інші є обов'язковими, тісно пов'язаними з майбутньою спеціальністю. Такий вибір спричиняє відсутність академічних груп і різний рівень підготовки студентів. Ці фактори вимагають гнучкості у викладанні предмета та неабиякої майстерності під час підготовки курсу. Тому викладачі, працюючи над програмою, перш за все враховують індивідуальні особливості студентів групи. Це чітко можна простежити під час вступу американських абітурієнтів у навчальні заклади. "Американське суспільство побудоване на тому, що тут поважається не стільки твій розум, скільки твоя індивідуальність, в той час коли в Україні розумові здібності занадто абсолютизуються. Українські навчальні заклади хочуть залучити самих розумних, талановитих, яскравих та обдарованих студентів, не замислюючись на

тим, що може цей заклад запропонувати такій обдарованій дитині” [9, с.29].

На відміну від українських, американські вузи під час вступної кампанії надають перевагу здатним вчитися. Тож кожен університет крім результатів тестування подає набір вимог, які також враховуються при вступі. Це середній бал диплома про освіту, результат тесту на виявлення академічної успішності SAT (Scholastic Aptitude Test), рекомендації вчителів, участь у громадському житті, лідерські здібності. Кожен університет має свій список вимог, наприклад, в університеті штату Меріленд їх аж 26. У США існує чіткий розподіл на більш і менш престижні заклади навчання, перші з них дорожчі, але по їх закінченні випускник має переваги при працевлаштуванні та при подальшій розбудові власної кар'єри. Однак, щоб стати студентом одного з таких коледжів, мільйони випускників середніх шкіл щороку здають екзамен на визначення знань з математики та англійської мови. Нещодавно цей екзамен піддали критиці, проте багато університетів вважають його хорошим чинником справедливого відбору студентів, коли число претендентів на одне місце досягає 10-12 чоловік.

Часто абітурієнтів зобов'язують написати есе “Чому ти вступаєш саме до нашого університету?”, адже у США, як правило, молода людина вибирає не конкретний факультет, вона обирає певний університет. Таким чином університети зорієнтовані на добір дітей, які спроможні навчатися з найбільшою користю для себе і для навчального закладу. Тому, якщо в абітурієнта блискучі оцінки з профільного предмету, але непомітні досягнення у громадському житті попереднього освітнього закладу, то він навряд чи вступить у даний вуз, адже його оцінять насамперед як особистість не здатну внести в життя студентів свою індивідуальність, стати корисним студентському братству і суспільству загалом. На відміну від українських вузів, зацікавлених лише рівнем розумових здібностей учнів та їх схильністю до наукової діяльності, американські навчальні заклади дуже прискіпливо ставляться до виховної роботи зі студентами, адже для них важливо не стільки підготувати спеціаліста, скільки «виявити та розкрити його потенціал та індивідуальність для розвитку майбутніх професійних умінь» [9, с.29]. Такий чіткий та конструктивний підхід до добору студентів та їх навчальної діяльності зумовлює і престиж як певного навчального закладу, так і всієї

американської освіти загалом. На жаль, українська освіта втратила цей підхід до добору студентів, обмежившись лише кількістю балів випускних тестових завдань.

Отож базова відмінність у системах вищої освіти США та України полягає насамперед у її престижності серед населення та існуючої поваги до людини з дипломом. Відомий той факт, що книги, освіта та наука в США є у великій пошані, «кожен третій пасажир в метро читає, а реклама коледжів та університетів у вагонах – найпоширеніша. Американці свідомі тим, що життєвий успіх без освіти неможливий, тому в офісах компаній зазвичай крім табличок з іменами їхніх працівників є і дипломи BA (бакалавра), або MA (магістра)» [3, с.7].

Така повага до освіти пояснюється давніми політичними традиціями країни, адже люди в США завжди вважали, що освіта готує людину до свідомого політичного життя та раціонального функціонування демократичного уряду. Крім того вища освіта дає змогу збільшити і власні прибутки. У таких сферах як медицина, наука, розробка нових технологій диплом є необхідним кроком для успішного просування по службі. Якщо проаналізувати рівень зарплат у 1975 році, то розрив між середньою зарплатою робітників лише зі шкільним атестатом і тих, що здобули ступінь бакалавра, становив 19% для чоловіків і 37% для жінок, а вже в 2005 році – 63% для чоловіків і 70% для жінок. Хоча зарплата випускників вузів не надто сильно відрізняється від зарплати їхніх колег без освіти, однак з роками та напрацьованим стажем ця різниця стає разючою. На користь вищої освіти свідчить і статистика безробіття, адже громадян з вищою освітою в списку безробітних в тричі менше [5, с.3].

Престиж американської освіти гарантує і пошану до професії викладача. Звання доктора наук викликає велику повагу в суспільстві та матеріальну незалежність. Вони, на відміну від своїх українських колег, мають чимало вільного часу, адже середнє навантаження асистента професора складає 1-2 пари в тиждень при групі студентів від 1 до 10 чоловік. Професори зацікавлені у створенні власної наукової школи, тому зазвичай вони чітко нотують кількість бакалаврів, магістрів, докторів, яких виховали і, коли самі йдуть на пенсію, або досягають семидесятилітнього віку, в знак пошани їхні учні видають збірник наукових праць. Всі університети дбають про педагогічний престиж на науковий потенціал, тому корупція тут – річ

недопустима. Кожен професор намагається підняти престиж свого вузу, щоб той ввійшов до десятки найкращих закладів освіти США. Крім того фактично кожен науковець бере участь у системі розподілу дослідницьких грантів, яка на конкурсній основі розподіляється між державними та приватними інститутами терміном на 2-3 роки. Натомість система дослідницьких грантів в Україні надзвичайно мало розвинена та далеко непрозора. Тому, на думку журналіста І. Чорновола, це є основною причиною незадовільного розвитку української науки, адже її розвивають насамперед працівники спеціалізованих науково-дослідних інститутів, ліквідованих в США ще у 60-70 роки [6, с.2].

Ще однією особливістю вищої освіти в Америці є її безперервність. Потреба у набутті нових знань, особистісне кар'єрне зростання з необхідною кваліфікацією зумовлюють дорослих людей продовжувати навчання. Крім того, велика кількість іммігрантів, які є значною частиною американського населення, також змушені здобувати освіту у новій країні.

Навчання в США, як і в Україні, не можна назвати дешевим. Однак, на відміну від України, де ще зберігається можливість вступити до державного закладу на безкоштовну форму навчання, американські студенти змушені платити. Питання полягає лише у кількості коштів, що варіюється залежно від рейтингу університету. В Гарварді – це 50-60 тисяч доларів на рік, у провідних університетах – 40-50 тисяч. У Мерілендському університеті – це 38 тисяч, проте, якщо студент є мешканцем і платником податків цього штату, то навчання коштуватиме 5 тисяч на рік. Проте завдяки американській політиці кредитування майже кожен громадянин має можливість здобути вищу освіту [9, с.30].

На даний час багато говориться про кризу сучасної системи американської вищої освіти, пов'язану насамперед з незадовільними навчальними планами вузів, які стали «надмірно спеціалізованими» і не дають студентам або ж загально розвиваючих дисциплін, які сприяють розширенню наукового та культурного кругозору молоді, або ж навпаки скеровані на вивчення лише загальних дисциплін, обминаючи точні науки. Ці явища в основному пов'язані з тим, що кожен вищий навчальний заклад має свою програму підготовки студентів, свій набір обов'язкових дисциплін та факультативних предметів. Іншою причиною так званої «кризи вищої освіти» є критика

навчальних програм як «євро центричних», які нехтують культурами Африки чи Латинської Америки. Подібні звинувачення призвели до введення у навчальні плани нових дисциплін, на кшталт африканської літератури чи ролі жінки в суспільстві. Однак деякі критики вважають таку тенденцію згубною для всієї системи традиційної освіти США.

Українська система освіти теж переживає проблеми, хоча здебільшого іншого характеру, більше пов'язані із загальним спадом престижності вищої освіти, низькому професіоналізмі викладання в приватних та державних вузах, з непрозорими, корумпованими технологіями добору абітурієнтів та їх оцінюванням протягом навчання, з недостатньою й застарілою матеріальною базою та з незадовільним технічним оснащенням університетів. Проте, вивчаючи досвід та проблеми американської вищої школи, українська освіта матиме змогу вирішити свої завдання та внести зміни до власної системи для її загального покращення та зміцнення конкурентоздатності на ринку праці у світовому масштабі.

Список використаних джерел

1. Беланова Р.А. Гуманізація та гуманітаризація освіти в класичних університетах (Україна - США): [монографія] / Римма Анатоліївна Беланова. — К.: Центр практичної філософії — 2001. — 216с.
2. Жуковський В.М. Морально-етичне виховання в Американській школі (1830-1990): дис. доктора пед. наук: 13.00.01 / Василь Миколайович Жуковський. — К., 2004. — 536 с.
3. Гавриленко Т. Вища освіта в США зблизька [електронний ресурс] / Тетяна Гавриленко // Київський політехнік. — 2006. — № 23. — С.7. — Режим доступу: <http://www.ntu-kpi.kiev.ua/newspaper/623.php>.
4. Карпенко О.М. Международные рейтинги университетов как показатель качества высшего образования [електронний ресурс] / О.М. Карпенко, М.Д. Бершадская, Ю.А. Вознесенская // Инновации в образовании. — 2007. — №6 — С.29-42. — Режим доступу к журн.: http://www.muh.ru/Docs/niipo/13_2007.htm
5. Сененко С. Навіщо вчитися двічі? Специфіка другої вищої освіти в США / Світлана Сененко // Дзеркало тижня. — 2008. — № 4 (683). — С. 1-3.
6. Чорновол І. Американські нотатки. Освіта [електронний ресурс] / Ігор Чорновол // Суботня пошта. — 2008. — № 684. — С. 2. — Режим доступу: <http://www.lvivpost.net/content/view/899/320/>

7. Bok Derek Universities and the Future of America / Derek Bok . — Durham: Duke University Press, 1990. — 143 p.
8. Owens James R. The importance of student organizations / James R. Owens // Journal of industrial technology. — 2003. — V.19, № 4. — P.2-6.
9. Wagner James W. What is Large, Private Research University / James W. Wagner // Journal USA. — November 2005. — P.27-34.

*М.М.Крижанівський
викладач,
Криворізький ДПУ*

**ПРОБЛЕМА ПЛАСТИЧНОЇ АНАТОМІЇ В КОМПЛЕКСНОМУ
ВИВЧЕННІ ФОРМОТВОЧОГО ПРОЦЕСУ
СТУДЕНТАМИ-ТРУДОВИКАМИ НА ЗАНЯТТЯХ
ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА**

В статті розглядається проблема застосування пластичної анатомії в комплексному вивченні формотворчого процесу студентами-трудоуниками на заняттях декоративно-прикладного мистецтва. Показано, що формування образотворчих навичок та вмінь суттєво залежить від знання студентами пластичної анатомії.

Ключові слова: комплексне формотворення, декоративно-прикладне мистецтво, пластична анатомія.

В статье рассматривается проблема применения пластической анатомии в комплексном изучении формообразовательного процесса студентами-трудоуниками на занятиях декоративно-прикладного искусства. Показано, что формирование изобразительных навыков и умений значительно зависит от знаний студентами пластической анатомии.

Ключевые слова: комплексное формообразование, декоративно-прикладное искусство, пластическая анатомия.

In the article rasmatrivaetsya problem of application of plastic anatomy in a complex study to the formoobrazovatel'nogo process of studentami-trudovikami on employments of fine art. It is rotined that forming of graphic skills and abilities considerably depends on knowledges the students of plastic anatomy.

Keywords: complex formoobrazovanie, dekorativno-prikladnoe art, plastic anatomy.

Мета даної статті полягає у розкритті проблем пов'язаних із формуванням знань та вмінь із пластичної анатомії під час створення елементів декоративно-прикладного мистецтва в процесі комплексного формотворення.